

Hubert Więckowski

SYNAXIS BALTICA – POCZDAM – BERLIN, NIEMCY 2009

W minionym okresie wakacyjnym, na przełomie lipca i sierpnia, odbyła się kolejna, ósma edycja programu Synaxis Baltica – Summer Academy. W misji owego programu znalazły się takie zadania, jak wspomaganie kształcenia, wymiana informacji i doświadczeń, a także stworzenie podstaw do dalszej długookresowej współpracy pomiędzy uczestnikami programu. Jednocześnie program ten zakłada powstanie swoistego rodzaju platformy, będącej punktem wyjścia do dalszej współpracy poszczególnych uczestników. Tak jak uprzednie edycje realizowane w ramach owego projektu, tak również tegoroczna akademie skierowana była zarówno do studentów, nauczycieli, jak i do osób zainteresowanych zarządzaniem kulturą tudzież polityką kulturalną.

Tegoroczną edycję zrealizowano w Niemczech w dniach od 24 lipca do 7 sierpnia w Poczdamie i Berlinie. Uczestniczyło w niej dwadzieścia pięć osób. Uniwersytet Jagielloński był reprezentowany przez dwie studentki oraz studenta kierunku zarządzanie w kulturze. W tym miejscu należy nadmienić, iż projekt Synaxis Baltica jest adresowany do potencjalnych uczestników z rejonu Morza Bałtyckiego. Jednocześnie jego cechą charakterystyczną jest założenie, iż każda edycja ma być realizowana przez poszczególne jednostki zrzeszone w projekcie. Minione edycje były realizowane odpowiednio na Litwie, Łotwie, w Finlandii, Szwecji, Estonii, Rosji oraz Niemczech. Oznacza to także, iż każda edycja posiada swoją indywidualną atmosferę. Przez możliwość wyboru zagadnienia, formy realizacji przedsięwzięcia, a także formy pracy uczestników organizator akademii kreuje charakter owego dwutygodniowego spotkania. Tak też było i tym razem.

Temat tegorocznej edycji *Menedżerowie kultury pomiędzy rumiankiem a marchewką*, już przy pierwszym zetknięciu się może brzmieć z początku dość intrygująco. Jednakże tegoroczni organizatorzy, studenci pod przewodnictwem prof. Hermana Voessena z Fachhochschule w Poczdamie, wyraźnie sprecyzowali tematykę Letniej Akademii, stawiając przed uczestnikami takie zagadnienia, jak: „społeczne ogrodnictwo” (*Community Gardens*) oraz „partyzantkę ogrodniczą” (*Guerrilla Gardening*).

Jednocześnie organizatorzy główny nacisk położyli na kwestie mieszczące się na pograniczu zarządzania kulturą i animacji kultury. W przeciwieństwie do poprzednich edycji, w których to uczestnicy byli zobowiązani do sporządzenia publikacji tudzież raportu końcowego, tegoroczna akademie postawiła przed studentami konieczność przygotowania swoistego rodzaju spotkań związanych z tegorocznym tematem akademii.

W ciągu dwóch tygodni, podczas których odbywała się akademie, uczestnicy wzięli udział w prelekcjach dotyczących się tematu, jak również osobiście odwiedzili funkcjonujące na terenie Poczdamu i Berlina *Community Gardens*.

Spoleczne ogrodnictwo

Analizując owo zagadnienie z polskiej perspektywy, należy nadmienić, iż występuje wiele znaczących różnic pomiędzy funkcjonowaniem powszechnie znanych „ogródków działkowych”, a tym, co rozumiemy przez „spoleczne ogrodnictwo”. Ponieważ dogłębna analiza pomiędzy owymi dwoma zjawiskami wykracza poza ramy niniejszego sprawozdania, należy dla właściwego zrozumienia zjawiska „ogrodów społecznych” (znanych również pod nazwą „farm miejskich”), wskazać, iż są to specyficznego rodzaju przedsięwzięcia, które cechuje świadomość podejmowanej inicjatywy oraz funkcji, które powinny spełniać. Są to kwestie charakterystyczne, dzięki którym inicjatywy w ramach CG można odróżnić od tak powszechnie znanych w Polsce ogródków działkowych.

„Spoleczne ogrodnictwo” można tym samym zaliczyć do inicjatyw społecznych o specyficznej formie. Dąży ono do wzmocnienia uczestnictwa lokalnej społeczności we wspólnym przedsięwzięciu. Cechuje je niezmiernie istotna funkcja – integracja społeczności lokalnej. Zakłada się, iż spoleczne ogrodnictwo stymuluje rozwój grup społecznych, w której więzi pomiędzy partycypującymi jednostkami pozwalają zniwelować dystans społeczny. Można ponadto dodać, iż jest to swoistego rodzaju społeczność, która przez wspólne ogrodnictwo, uprawę kwiatów lub warzyw może zmieniać przestrzeń publiczną.

Mając także na uwadze doświadczenia niemieckie, wynikające z wysokiego wskaźnika emigrantów, należy wspomnieć o funkcjonowaniu „międzynarodowych ogrodów” (*international gardens*). Tego typu społeczności przeciwdziałają nie tylko szeroko rozumianemu dystansowi społecznemu, ale także dostarczają uczestnikom owych projektów dodatkowych korzyści. Podsumowując, można wypunktować kilka znaczących aspektów w funkcjonowaniu ogrodów społecznych. Są to:

- stymulacja inicjatywy,
- wzrost interakcji społecznych pomiędzy mieszkańcami a emigrantami,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
- miejsce do odpoczynku,
- kursy języka,
- umiejętności techniczne,
- aktywność zamiast bezczynnego bezrobocia.

Partyzantka ogrodnicza

Kolejne zagadnienie poruszane podczas Letniej Akademii dotyczyło się inicjatyw określanych jako „partyzantka ogrodnicza”. Postrzegane częstokroć jako spontaniczne działania podejmowane na rzecz upiększania przestrzeni miejskiej, mają one częstokroć w swym założeniu kontekst polityczny. Tego typu przedsięwzięcia skupiają głów-

nie ekologów i aktywistów, którzy to w dość oryginalny sposób pragną wyrazić swój sprzeciw wobec określonej przestrzeni miejskiej – przez sadzenie i umieszczanie roślin w danym kontekście urbanistycznym. Warto nadmienić, iż aktywiści podejmują się owych działań bez uprzedniego pozwolenia ze strony lokalnych władz. „Partyzantka” nabiera znacznie wyrazistego charakteru, kiedy związana jest z podejmowaniem inicjatyw na terenie prywatnym bez zgody danego właściciela gruntu.

Partyzantka ogrodnicza dąży zarówno do upiększenia przestrzeni miejskiej, jak i można ją analizować w kontekście ekspresji artystycznej, akcji politycznej, kampanii społecznej szczególnie mającej na celu stymulowanie wśród mieszkańców miast potrzeby dbania o środowisko, czy też jako sposobie postrzegania świata.

Seminaria

Tak jak podczas uprzednich edycji, tak również i tym razem, podczas owych dwóch tygodni, studenci uczestniczyli w seminariach, które dotyczyły ogrodów społecznych oraz partyzantki ogrodniczej. Należy dodać, iż uczestnicy byli zobowiązani do wcześniejszego przygotowania i zaprezentowania omawianych tematów, w kontekście obecnej sytuacji występującej w ich krajach.

Pierwszym prelegentem tegorocznej akademii był prof. Hermann Voesgen z Fachhochschule w Poczdamie. Od wielu lat jest on związany z Europejską Siecią Centrów Kształcących Animatorów Kultury (ENCATC)¹, której przewodniczył w roku 2005. Jednocześnie był on koordynatorem i głównym organizatorem tegorocznej edycji Synaxis Baltica. Towarzyszył studentom niemalże każdego dnia podczas dwutygodniowego pobytu. Dodatkowo dwukrotnie spotkał się z nimi jako prelegent.

Podczas swojego pierwszego wystąpienia prof. Voesgen zaprezentował historię ogrodnictwa, rozwój urbanizacji w danym kontekście oraz współczesne, postmaterialne wartości i idee, które wyrażają z jednej strony sprzeciw odnośnie do żywności produkowanej masowo, a z drugiej strony dążenie do przekazania większej odpowiedzialności i decyzyjności pojedynczej obywatelce/tudzież pojedynczemu obywatelowi w ich społecznościach lokalnych. W swoim pierwszym wystąpieniu zaprezentował tym samym swojego rodzaju wstęp do tegorocznego tematu. Drugie wystąpienie prof. Voesgena było poświęcone *stricte* realizacji projektów – formie pracy w grupie oraz aspektom podejmowania decyzji.

Drugą osobą, która podczas owych dwóch tygodni przybyła do Poczdamu z prelekcją, była dr Christa Muller – socjolożka, której zainteresowania naukowe oscylują wokół socjologii miasta. Przeprowadziła liczne badania nad funkcjonowaniem społeczności miejskich zarówno w Ameryce Łacińskiej, Hiszpanii, jak i w Niemczech. Wystąpienie dr Muller dotyczyło funkcjonowania ogrodów interkulturowych oraz ich wpływu na rozwój miasta.

Trzecią prelegentką tegorocznej edycji Synaxis Baltica była Julia Jahnke. Jej zainteresowania naukowe tyczą się partyzantki ogrodniczej. W swym dorobku posiada wiele publikacji w tym zakresie. Podczas swej prezentacji przedstawiła pokrótce historię

¹ <http://www.encatc.org/pages/index.php>

i główne założenia owego nurtu. W tym miejscu należy dodać, iż absolwentka szacownego Uniwersytetu Humboldta w Berlinie wywołała zaciętą dyskusję, twierdząc, iż „partyzantka ogrodnicza” za swój główny cel powinna uważać zajmowanie terenu prywatnego, co wedle niektórych uczestników akademii wydało się działaniem niestosownym.

Ostatnią prelegentką tegorocznej edycji była dr Elisabeth Meyer-Renschhausen. W swym dorobku ma liczne publikacje dotyczące ogrodów społecznych czy też „farmin-gu miejskiego”. Jest również aktywistką współpracującą z kilkoma ogrodami na terenie Berlina. Podczas swego wystąpienia zaprezentowała własne badania, które przeprowadziła na terenie Nowego Jorku. Prelekcja owa nawiązała również do historii ogrodów społecznych i wskazała na początek lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku, kiedy to powstawały pierwsze tego typu inicjatywy.

Warto nadmienić, iż studenci przeprowadzili również rozmowę za pomocą komunikatora *skype* z Richardem Reynoldsem², który jest uważany za czołową postać w ruchu partyzantki ogrodniczej. Podczas rozmowy, z pasją i zaangażowaniem udzielił on ważnych wskazówek, jak przygotować i realizować inicjatywy w ramach „zielonej partyzantki”.

Wymienione powyżej prelekcje, które zostały wygłoszone podczas tegorocznej edycji programu Synaxis Baltica, miały głównie charakter obrazowy i rozpoznawczy, jednakże w znaczącym stopniu subiektywny.

Wizyty

Jak już uprzednio nadmieniono, organizatorzy akademii postanowili odejść od tradycji, w której uczestnicy podczas dwutygodniowego pobytu byli zobowiązani do przygotowania raportu. Uczestnicy zostali poinformowani już pierwszego dnia, iż ich głównym zadaniem, będzie przygotowanie i zrealizowanie w grupach zadaniowych kilku inicjatyw na terenie Poczdamu. Jednakże zarówno dla uzupełnienia omawianego tematu, jak i dla najlepszej realizacji zadań uczestnicy Akademii uczestniczyli w wielu wizytach plenerowych przygotowanych przez tegorocznych organizatorów.

Już na początku akademii zorganizowano wycieczkę rowerową po Poczdamie. Pozwoliło to usytuować kontekst realizowanych zadań w danym układzie urbanistycznym – dzięki wizytom, zarówno w historycznym centrum miasta, jak i w poszczególnych dzielnicach. Warto przy tym przypomnieć, iż Poczdam posiada kompleks pałaców (jednym z najbardziej znanych jest pałac Sanssoucie) i ogrodów, które imponują swoim rozmachem.

Sytuacja w mieście zmienia się, im bardziej oddamy się od centrum. Pojawiają się czteropiętrowe budynki z dużej płyty. W takiej dzielnicy znajduje się pierwszy ogród odwiedzony przez uczestników. *Schlaatz*, bo o nim mowa, jest ogrodem „interkulturowym”. Partycypują w nim mieszkańcy Poczdamu, zarówno ci, którzy urodzili się w tym mieście, jak i emigranci. Ogrodem kierują Carle Villwock i Juliane Nitsche. Został założony w 2000 roku. Początkowo funkcjonował jako teren należący do pobliskiej szkoły, jednakże nie był użytkowany – miasto zdecydowało się więc na przyznanie grun-

² <http://www.guerrillagardening.org/>

tu dla nowego ogrodu. Obecnie w owym projekcie uczestniczy około 30 rodzin, każda z nich ma swoją część ogrodu. Według zapewnień organizatorów przedsięwzięcia ogród jest miejscem, gdzie języka niemieckiego naucza się w zupełnie inny sposób, niż się to dzieje w tradycyjnym procesie nauczania, jednocześnie ogród nadal podtrzymuje współpracę z pobliską szkołą, dzięki czemu uczniowie również uczestniczą w pracach na terenie ogrodu.

Uczestnicy odwiedzili również dzielnicę Drewitz, znajdującą się na obrzeżach Poczdamu. Styl architektoniczny znacząco odbiega tu od rokoka Ferdynanda II. W owej dzielnicy nie ma formalnie „społecznego ogrodu” – jest planowany. Jakkolwiek należy zwrócić uwagę, iż mieszkańcy owej dzielnicy zadbali o stan zieleni na ich osiedlach.

Bliskość Berlina pozwoliła uczestnikom odwiedzić również kilka ogrodów, które funkcjonują w stolicy Niemiec. Pierwszym z nich był ogród Rosa Rose. Jest to miejsce o dość burzliwej historii. Z jednej strony funkcjonuje jak *community garden*, jednakże na pograniczu z zieloną partyzantką. Doskonale koresponduje z założeniem, że „partyzantka” powinna się zająć okupacją terenu prywatnego. Tak też było tym razem. Grupa osób postanowiła zająć teren w swojej dzielnicy, który w chwili pojawienia się „partyzantów” nie był zabudowany. Kiedy po pewnym czasie nowy właściciel nakazał wynieść się z owego terenu, powstał swoistego rodzaju ruch, który stał się symbolem lokalnych aktywistów walki na rzecz upiększania przestrzeni miasta, swobód obywatelskich itp. Z czasem ogród został przeniesiony na nowy teren, w odległości 900 metrów od poprzedniego miejsca. Można powiedzieć, iż nie mieści się w definicji ogrodu, a lokalni aktywiści zamiast skupiać się na ogrodnictwie, zintegrowali się we wspólnej walce z właścicielem gruntu.

Wriezener Freiraumlabor to kolejne miejsce na mapie Berlina, z którym uczestnicy mieli możliwość zapoznać się bliżej. W przeciwieństwie do wcześniej wymienionych ogrodów *wriezener freiraumlabor* został zorganizowany na terenie, który ma być poddany rewitalizacji. Tym samym owa inicjatywa znajduje się w fazie projektowej i zakłada utworzenie na danym terenie zarówno ogrodu, jak i terenów sportowych itp.

Kolejnym ogrodem, z którym uczestnicy mieli okazję się zapoznać, był Laskserweisen³. Na przestrzeni ponad 3600 m² znajduje się zarówno oczko wodne, ścieżki spacerowe, jak i miejsce do uprawy roślin. W swym założeniu ogród ten ma umożliwić wspólne ogrodnictwo i co za tym idzie zacieśniać kontakty między ludźmi z różnych kultur.

Berlin-Köpenick to ostatni ogród na terenie Berlina, który uczestnicy mieli możliwość odwiedzić. Usytuowany na obrzeżach miasta jest pierwszym interkulturowym ogrodem, utworzonym w roku 2003, i zajmuje obecnie powierzchnię powyżej 4000 m². Warto nadmienić, iż otrzymał on liczne wyróżnienia za jakość podejmowanych działań na rzecz demokracji oraz tolerancji.

Działania

Niemalże na samym początku tegorocznej akademii utworzono trzy grupy projektowe, które miały za zadanie przygotować i zrealizować przedsięwzięcia na terenie

³ <http://laskerwiese.blogspot.com/>

Poczdamu – mając oczywiście na uwadze czynniki lokalne, zasoby, jak i czas realizacji. W tym celu pomocne było, wspomniane wyżej, drugie wystąpienie prof. Hermanna Voessgena, który zwrócił uwagę studentów na teoretyczne aspekty realizacji inicjatyw i różnego rodzaju projektów.

Zadanie pierwszego zespołu było związane z koncepcją Promotion Mix. Grupa ta miała za główny cel przygotowanie akcji promocyjnej dla ogrodu Schlaatz. Warto nadmienić, iż ogród ten bywał w przeszłości kilkakrotnie atakowany i niszczone przez nieznaną sprawców, którzy zapewne sprzeciwiali się inicjatywom wspierającym integrację społeczną, szczególnie z emigrantami. Swoje działania grupa pierwsza rozpoczęła od przygotowania nowego logotypu dla danego ogrodu. Mając na uwadze obojętny lub negatywny wizerunek ogrodu wśród mieszkańców owego dystryktu, studenci zaprojektowali kilkudniową kampanię promocyjną. W tym celu przygotowali ulotki i plakaty, wykorzystali zrobione wcześniej zdjęcia, które następnie rozprowadzili po okolicy, jednocześnie powiadamiając mieszkańców o dniu informacyjnym na terenie ogrodu. Działania te miały zwiększyć zarówno poziom wiedzy o ogrodzie Schlaatz wśród lokalnej społeczności, jak i zachęcić mieszkańców do pracy w nim.

Druga grupa podjęła się zadania, które również było związane z promocją. Jednakże w tym wypadku chodziło o idee utworzenia „ogrodu” na terenie wspomnianej dzielnicy Drewitz w Poczdamie. Działania tej grupy również były podzielone na dwa etapy. Pierwszy zakładał zorganizowanie spotkania informacyjnego, minifestynu w pobliżu głównego centrum dzielnicy, podczas którego studenci przygotowali wiele zabaw dla dzieci, a także ulotek o szansach i korzyściach płynących z tego typu przedsięwzięć.

Następnie drużyna ta przygotowała symultanicznie wraz z pierwszą grupą kwiecistą paradę. Przeszła ona ulicami i ścieżkami owej dzielnicy od części północnej dzielnicy, gdzie posadzono sadzonki i kwiaty, do części południowej, gdzie sugerowano utworzenie nowego ogrodu i gdzie w tym celu posadzono pozostały zasób sadzonek i kwiatów. Należy dodać, iż grupa ta w celu pozyskania kwiatów przeprowadziła kilka dni wcześniej zbiórkę pieniędzy, co pozwoliło na zorganizowanie danego przedsięwzięcia.

Ostatnia, trzecia grupa, była związana z koncepcją zielonej partyzantki. Była to grupa, która w przeciwieństwie do dwóch poprzednich zespołów, nie miała wyraźnie zarysowanych ram działania. Ów zespół otrzymał na wstępie informację, iż ma zorganizować dwa projekty, przy czym pierwszy powinien korespondować z innymi grupami. Projekt drugi dawał natomiast niemalże pełną swobodę postępowania. Grupa ta uwzględniła negatywne aspekty miasta i starała się dostosować swoje działania do zniwelowania owych słabych punktów.

Pierwszą inicjatywą było przygotowanie przed centrum handlowym w dzielnicy Drewitz miejsca podobnego do pokoju w mieszkaniu. Jego cechą charakterystyczną był trawnik wyłożony na betonie, który to trawnik został uprzednio zakupiony przez członków owej grupy. Ponadto studenci pracujący przy tym projekcie przygotowali wiele zabaw dla dzieci.

Druga inicjatywa owej grupy polegała na zorganizowaniu *flash mob* i gry miejskiej w centrum miasta, nieopodal kościoła św. Mikołaja. Obecnie buduje się w tym miejscu pałac, mający odwzorowywać budowlę znajdującą się na owym terenie przed II wojną światową. Pałac ten ma być w przyszłości nową siedzibą władz regionalnych. Należy tu nadmienić, iż centrum Poczdamu zostanie poddane rewitalizacji w ciągu najbliż-

szych kilku lat. Tym samym grupa trzecia przez swoje inicjatywy pragnęła podkreślić konieczność uwzględnienia aspektów zieleni w tworzeniu nowego planu zagospodarowania centrum. Wspomniany *flash mob* miał polegać na przyniesieniu ciętych kwiatów przez mieszkańców Poczdamu. Grą natomiast był chińczyk o rozmiarach niemalże piętnastu metrów. Dodatkowo, w celu podtrzymania tradycji, grupa, tak jak prawdziwa zielona partyzantka, udała się nocą na spacer po ulicach Poczdamu w celu zasadzenia pozostałych kwiatów.

Podsumowanie

Dokonując podsumowania ósmej edycji programu Synaxis Baltica Summer Academy, można zwrócić uwagę zarówno na aspekty logistyczne i techniczne związane z przygotowaniem akademii, jak i analizować sposób i efektywność zrealizowanych zadań.

Analizując poziom przygotowania i zorganizowania akademii należy z pełnym uznaniem nadmienić, iż uczestnikom zapewniono doskonałe warunki zamieszkania w nowym, wyremontowanym hostelu, który na czas trwania akademii przeznaczony był jedynie do ich dyspozycji. Uczestnikom zapewniono również wyżywienie, ale uczestnicy sami podczas owych dwóch tygodni przygotowali obiady, prezentujące ich dania narodowe. Dodatkowo otrzymali niewielkie środki pieniężne na zakup innych posiłków. Zapewniono im również bilety na czas pobytu na terenie całego Poczdamu i Berlina. Pozwalało to przemieszczać się studentom bez trudności, dzięki czemu już we własnym zakresie mogli oni zwiedzać owe dwa miasta niemalże przez cały okres pobytu.

W czasie analizy kwestii związanych z realizacją poszczególnych zadań nasunęło się wiele pytań. Pierwsze z nich dotyczyło badań i konsultacji społecznych, które są niezbędne do realizacji inicjatyw typu *community garden*. Jest to niezmiernie ważna kwestia, ponieważ częstokroć realizowano zadania wbrew mieszkańcom danej dzielnicy – o czym może świadczyć chociażby niska frekwencja w inicjatywach zorganizowanych.

Ponadto wydawać się może, iż okres dwóch tygodni jest z jednej strony zbyt długi na przygotowanie pewnego rodzaju przedsięwzięć oraz nazbyt krótki na realizację innych. Tym samym trudno jest zorganizować duże przedsięwzięcie w tak krótkim czasie, gdy dodatkowo jest on wypełniony licznymi zajęciami. Można również pokusić się o stwierdzenie, iż schemat pracy uczestników był w pewien sposób subtelnie kształtowany przez organizatorów, co oczywiście wpływało na wybór realizowanych zadań i ich formę.

Jednakże najciekawszym aspektem owego projektu była praca w grupie międzynarodowej, skupiająca osoby zainteresowane szeroko rozumianą kulturą. Proces dochodzenia do konsensusu i podejmowania decyzji oraz wiedza i bezpośrednie doświadczenie związane z funkcjonowaniem i pracą w tego rodzaju grupach jest specyficznego rodzaju wartością, którą trudno opisać z tak krótkiej perspektywy czasu, jaki upłynął od zakończenia Letniej Akademii.

SUMMARY

The article presents description of 8th edition of Synaxis Baltica Summer Academy which was organized in Potsdam and Berlin, in Germany. Firstly author present significant aims of Synaxis Baltica Summer Academy which were established in 2002. Then shortly describes main topics of the 8th academy (community gardens and guerilla gardening) which were considered during last Summer Academy. Persons interested in this article can also find additional information about lectures and experts linked with the academy and the topic. Finally author presents main tasks and obligations of participants.

